

NMO/035/0147/28

KVINNER UNDER APARTHEID

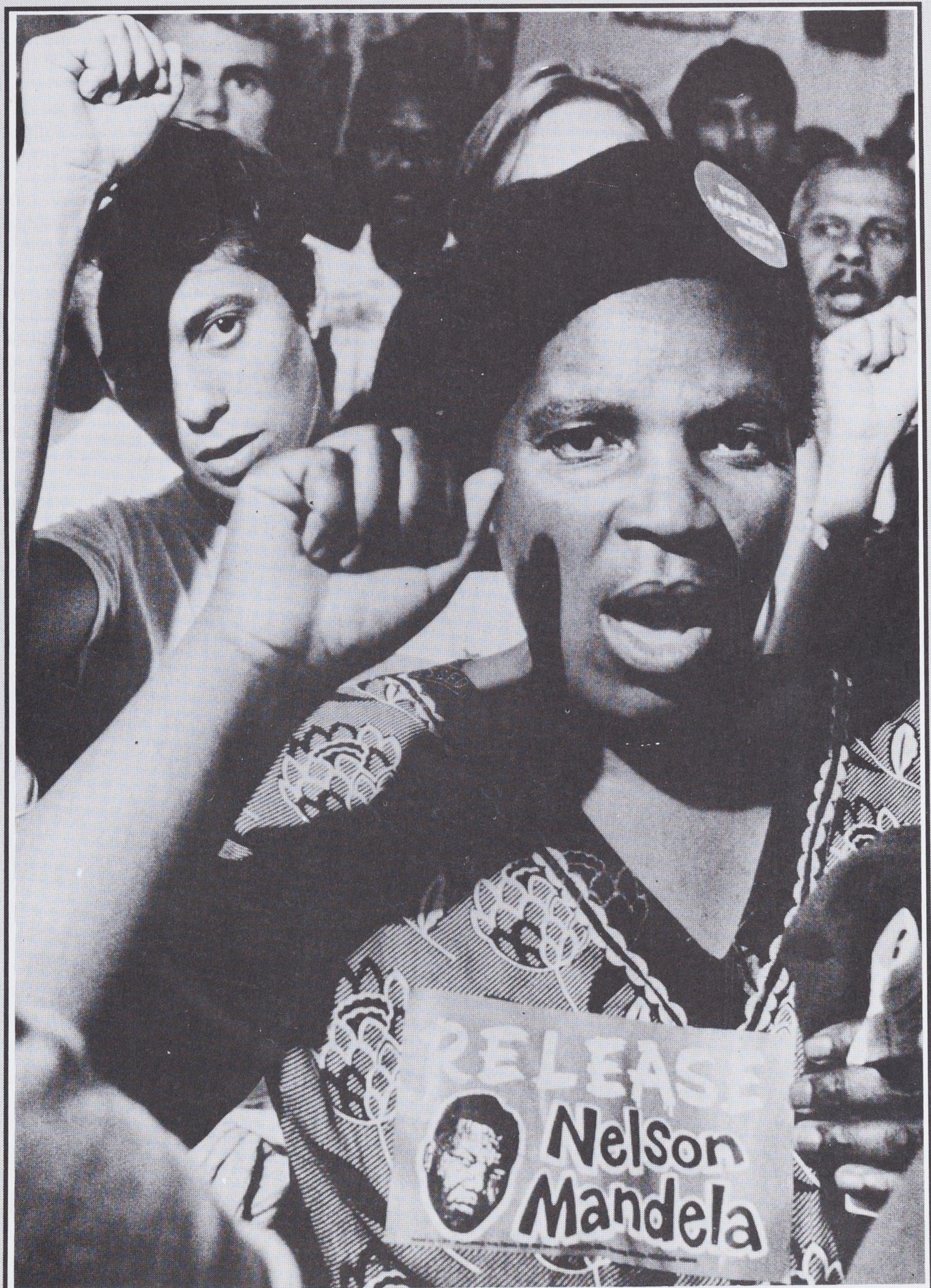

Foto: IDAF

Innholdsfortegnelse

Glem ikke våre mødre	side 4
Apartheid i Sør-Afrika	side 5
Apartheid i Namibia	side 6
Serafina fra Namibia	side 8
Kvinner i et mannssamfunn	side 9
Kvinner som aleneforsørgere.....	side 10-11
Kvinner som arbeidere.....	side 12-13
Kvinner i fagforeningene i Sør-Afrika.....	side 14-15
Kultur som våpen.....	side 16
Albertina Sisulu, ANC	side 17
Tonata Emvula, SWAPO	side 18
Vi er kvalifiserte, Rachel Celile, ANC	side 19-20
Frihetskjemper i eksil, Jumaimah Motaung, ANC	side 21
Norsk apartheidpolitikk	side 22
Praktisk solidaritetsarbeid	side 23
Fellesrådet for det sørlige Afrika	side 24
Namibia foreningen på Elverum	side 25
Forklaringer og forkortelser	side 26
Litteraturliste	side 27
Mayibuye	side 28

Kvinneheftet er utgitt av Fellesrådet for det sørlige Afrika som et spesialnummer av Afrika Informasjon. Vi takker NORAD for økonomisk støtte.

I redaksjonskomiteen: Heidi Miriam Hem og Monica Wikhaug Komane.

Tilretteleggelse av studieveiledning: Helga Garlach Skåden, side 29 - 30

Layout: Bodil Torgrimsen, Kristin Follerås, Merete Groll Hitland og Thamsanqa S. Komane.

En spesiell takk til frihetskjemperne Jumaimah Motaung, Rachel Celile, Ilva Mackay og Tonata Emvula for deres bidrag til heftet.

Forord

Kvinner over hele verden har kjempet og kjemper mot undertrykkelse. I Namibia og Sør-Afrika kjemper kvinnene mot raseskillepolitikken. Dette er en unik situasjon i vårt verdenssamfunn. Sør-Afrika er det eneste landet som har satt raseskillepolitikken i system.

Kvinnene i Namibia og Sør-Afrika er tredobbelt undertrykt; som nasjon, som kvinner og som arbeidere.

I dette heftet belyser vi noen

av sidene ved det å være kvinne under apartheid, og viktigheten av å støtte det namibiske og sørafrikanske folket i deres kamp for frihet.

For å sitere kvinnene i Sør-Afrika:

MALIBONGWE: Hold kvinnenes navn i ære! Syng om deres heltmodige gjerninger! Løft deres banner høyt! Over-
øsdem med blomster!

Malilongwe betyr alt dette og enda mer.

Malilongwe, vår frihetssang!

Kvinneutvalget i Fellesrådet for det sørlige Afrika håper at både kvinner og menn vil ha nytte av å lese heftet vårt.

Heftet kan fungere som tilleggsinformasjon til det du allerede vet om Sør-Afrika og Namibia. Heftet kan også brukes som utgangspunkt for diskusjoner og studiesirkler. Artiklene skulle ikke være vanskeligere enn at de kan benyttes fra 9. klasse og oppover.

LYKKE TIL!

Glem ikke vore mødre

Glem ikke vore mødre
der tålmodige og tillidsfulde
venter på os

Glem ikke vore fædre
der vansmægter i fængsler
slider i miner

Glem ikke vore børn
der ligger døende
i gaderne

Løft vredens knytnæver
Sig til mødrene fædrene bør-
nene:
Se vi er her!
Sammen befrier vi Afrika!

Ilva Mackay
(Oversatt av Erik Stinus)

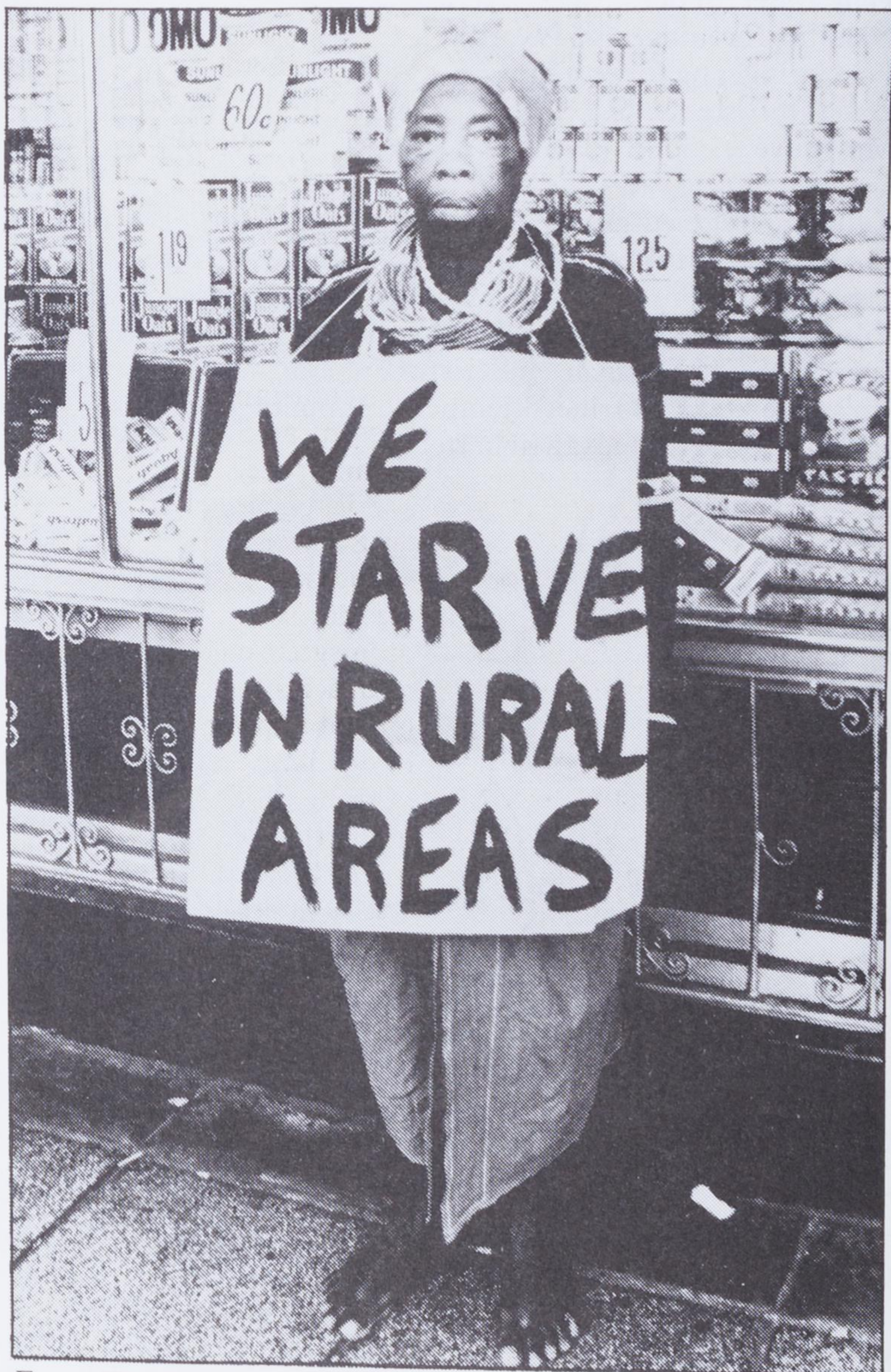
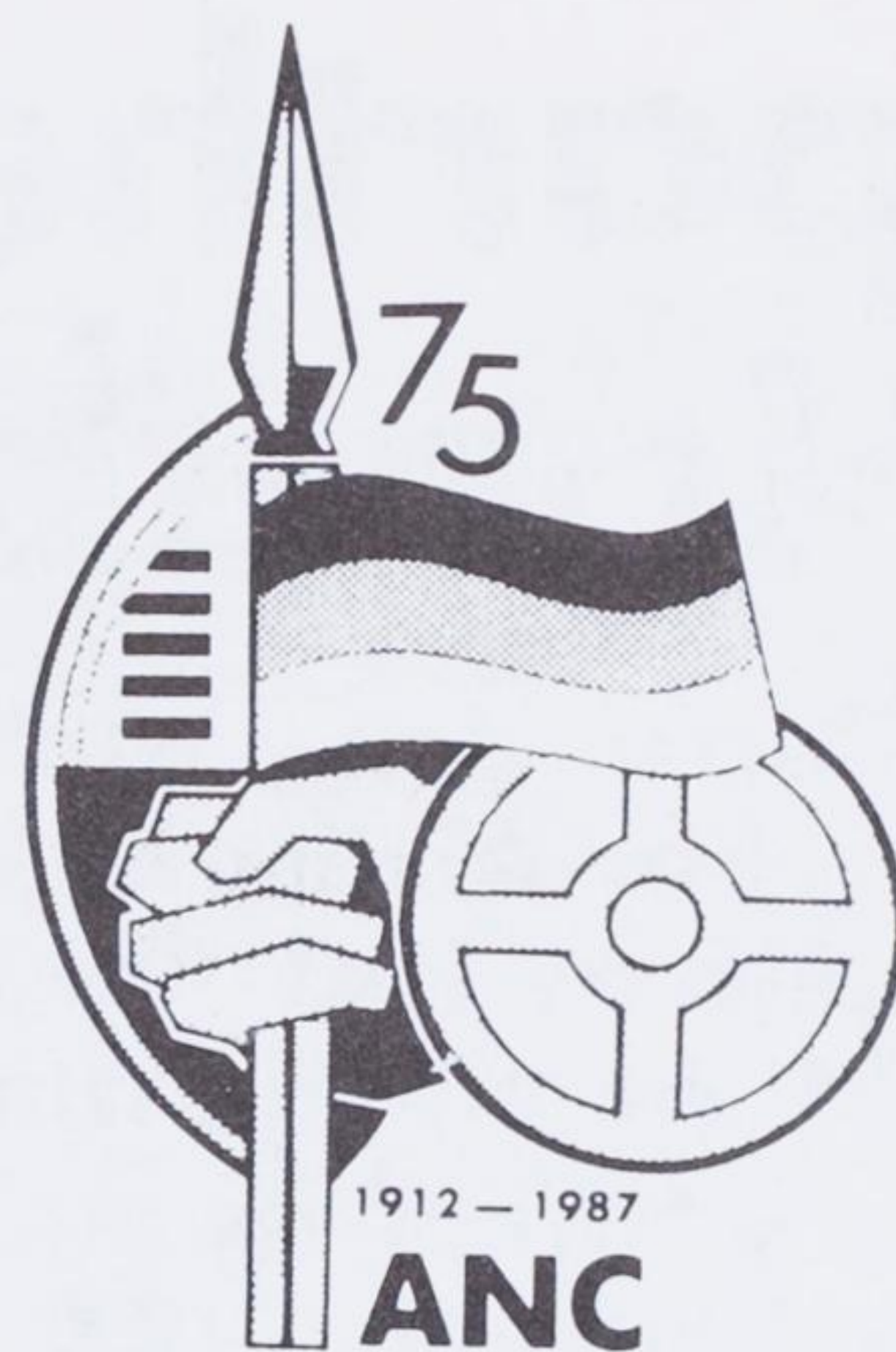

Foto: IDAF

Apartheid i Sør-Afrika

I 1948 innførte Nasjonalistpartiet apartheid i staten i Sør-Afrika. Majoriteten av folket, 85 prosent, slåss for avskaffelsen av «grand apartheid» som hovedsaklig består av kampen mot bantustanpolitikken, migrantarbeidet, passboka og målet er «en person – en stemme».

I 1948 innførte Nasjonalistpartiet, med Malan, Verwoerd og Vorster i spissen, apartheidsystemet i Sør-Afrika. Apartheid betyr atskillelse av raser på bakgrunn av hudfarge.

Apartheid kan deles inn i «grand apartheid» og «petty apartheid». «Petty apartheid» er nå i ferd med å endres under de såkalte reformlovene til Botha-regimet. Ifølge reformlovene kan de ulike rasene på enkelte steder sitte på samme benker, bade på samme strender og spise på samme restauranter. Men det er ikke disse kosmetiske endringene som de ca. 26 millioner svarte, 2,6 millioner fargede og 800 000 asiater slåss for. De ønsker grunnleggende endringer som resulterer i at alle behandles likeverdig.

I 1956 vedtok The Congress Alliance FREEDOM CHARTER. Congress Alliance bestod av African National Congress (ANC), Coloured People's Congress, Congress of Democrats, South African Indian Congress (SAIC) og Congress of Trade Unions (SACTU). I dag har også National Union of Mineworkers (NUM), South African Youth Congress (SAYC), United Democratic Front (UDF) og

Congress of South African Trade Unions (COSATU) gitt sin fulle støtte til Freedom Charter. ANC bruker Freedom Charter som sin politiske plattform.

«En person én stemme» er det viktigste kravet i Freedom Charter. Majoriteten, 85 prosent, slåss for å avskaffe «Grand apartheid». Bantustanpolitikken begrenser den svarte befolkningens bevegelsesfrihet og dens rett til å eie jord i sitt eget land.

Bantustanene utgjør 13 prosent av Sør-Afrikas totale landområde. Jorda er utrolig karrig, og nesten umulig å dyrke. 80 prosent av befolkningen i bantustanområdene lever under det som anses som minimumsgrensen for å eksistere. Ved å innføre bantustanordningen håpet regimet å kunne kontrollere den svarte arbeidskraften gjennom migrantindustrien og som tjenere i de hvites hjem. De svarte blir på denne måten betraktet som fremmedarbeidere i sitt eget land.

Grunnpilaren i raseskillepolitikken har vært myndighetenes strenge kontroll og begrensninger av de svartes bevegelsesfrihet innenfor det «hvite Sør-Afrika». Symbolet på denne kontrollen er pass-

boka som alle svarte over 16 år må bære på seg og kunne vise fram til alle døgnets tider. Rasistregimet forsøkte i juni 1986 å vise den vestlige verden at Sør-Afrika ønsket reformer. Botha-regimet byttet ut den forhatte passboka med nye identitetskort. Virkeligheten har vist at de nye identitetskortene har nøyaktig samme funksjon som passbøkene, de har kun byttet navn.

Den hvite apartheidstaten har i det siste slått store sprekker. Oliver R. Tambo, presidenten i ANC, beskriver det slik: «Sør-Afrika er som en døende hest i kramper, og dødssparkene vil være meget smertefulle». Rasistregimet vet at de ikke vil klare å opprettholde apartheidstaten. De forsøker derfor etter beste evne å gjøre overgangen til et flertallsstyre så smertefull som mulig. De legger mye energi i å splitte den svarte befolkningen ved å sette dem opp mot hverandre og gi noen fordeler framfor andre. De bannlyser organisasjoner, arresterer personer osv. osv., men det er hele tida nye frihetskjemper som tar over. Det er kun én vei den sørafrikanske majoriteten av folket kan gå — framover til friheten!

Heidi M. Hem

Apartheid: atskillelse av raser pga. hudfarge.

Grand apartheid: Bantustanpolitikken, migrantarbeidet, identitetskortet.

Apartheid i Namibia

Namibia er den glemte kolonien i Afrika. Sør-Afrika okkuperer Namibia ved hjelp av 100 000 soldater og sine namibiske marionette nikkedukker. FN har gang på gang fordømt okkupasjonen til ingen nytte.

Namibia — Afrikas glemte koloni.

Namibia ligger sør-vest i Afrika. Det omfatter 824.295 km², hvor mye er ørken. Landet har ca. 1,4 millioner innbyggere, pluss ca. 100 000 i eksil. Omtrent 93 prosent av befolkningen er svarte eller

rero-folket drept i en oppstand mot regimet i 1904-1906. Under første verdenskrig okkuperte boerne i Sør-Afrika landet på vegne av Storbritannia, som fikk mandat av Folkeforbundet til å styre det

prosent av befolkningen knyttes, blant annet som utgangspunkt for arbeidstillatelse o.l. Til sammenligning kontrollerer de ca. 5000 hvite farmerne 80 prosent av den dyrkbare jorda til produksjon av kveg og sau for eksport. Til systemet med bantustans er det knyttet et sett av ordninger som viderefører den økonomiske, sosiale og politiske undertrykkningen av de svarte.

De hvite i Namibia har det i hovedsak godt, også i europeisk målestokk. De fargede har flere rettigheter til å drive handel og næringsvirksomhet, og er ikke underlagt slike tvangslover som de svarte. Svarte menn blir, så lenge de representerer arbeidskraft, tilbudt forhold de knapt kan leve under. De må ofte tåle elendige boforhold, begrenset bevegelsesfrihet, hardt arbeid, savn av familien og stadig mistenkeliggjøring fra politi og soldater. De tyngste byrdene faller likevel ofte på kvinnene som må ta ansvar for forsørgelse og oppdragelse av barn alene og under svært vanskelige forhold. Tilgangen på helsetjenester, skoletilbud, sosiale tjenester og de daglige forsyningene er klart dårligere enn for de hvite. Krigssituasjonen i nord setter befolkningen under et enormt press. Mange, særlig de unge, flykter under stor fare til et av nabolandene.

1 Den internasjonale domstolen i Haag og FN har fordømt okkupasjonen av Namibia.

Apartheidlovene gjelder også for svarte i Namibia.

fargede. Namibia grenser i nord til Angola, i nord-øst til Zambia og Botswana og i sør og øst til Republikken Sør-Afrika.

Namibia (tidligere Sør-Vest Afrika) ble tatt som koloni av Tyskland i 1884 og holdt til 1915. I denne tiden ble raseskilnepolitikken og utbyttingen av naturressursene innledet. Befolkningen ble splittet i 11 etniske grupper som fikk særbehandling ut fra hudfarge. Makten ble utøvet med sterk vold. For eksempel

ble ca. 80 000 fra Nama og Herero «folkets beste». Dette mandatet ble opphevet ved opprettelsen av FN i 1966, Sør-Afrika nektet å overgi landet, og okkupasjonen ble kjent ulovlig av FN i 1977 og av Den Internasjonale domstolen i Haag i 1971.

Omtrent 33 prosent av Namibias landområde, det meste halvørken, ble fordelt på de 10 områdene for svarte som kalles bantustans. Til disse områdene skal opp mot 90

SWAPO

De hvites maktbruk og makt-overtak har vært stor i hele kolonitida. Lovverk, domstoler, politi og militærvesen er alt innrettet på å holde makten. South West African People's Organization, SWAPO, ble dannet i 1960 for å samle kreftene som kjempet mot herskerne. Arbeidet ble i starten drevet etter klare ikke-voldelige prinsipper, og alle tenkelige politiske og diplomatiske framstøt ble prøvd for å få til en demokratisk utvikling i Namibia.

I 1966 følte SWAPO seg tvunget til å utvide motstandskampen ved å opprette en militærgren som bekjemper okkupasjonsmakten med gerilja-militære metoder: PLAN (People's Liberation Army of Namibia). På grunn av de politiske forholdene, og til tross for den militære opptrappingen, ble SWAPO i 1973 anerkjent av FNs Generalforsamling som den rettmessige representanten for folket i Namibia. SWAPO og deres meningsfeller har i mange år forsøkt forskjellige metoder for å oppnå en demokratisk utvikling og oppfyllelse av FNs krav om frie valg m.m. Forsøkene på å stifte fagforeninger har møtt hard og brutal motstand fra regjeringen.

For å unngå internasjonal oppmerksomhet om forholdene i Namibia har regjeringen i Sør-Afrika stengt landet for journalister og reportere. Den opposisjonelle pressen er sterkt begrenset og presset. Blant annet har avisa The Na-

NAMIBIA

Still Fighting To Be Free!

mer av svarte, som utad ble presentert som folkets egne organer. Gjentatte ganger har disse falt sammen når det ble klart at de ikke hadde støtte i befolkningen. Det har likevel lyktes å danne en «midlertidig regjering» med fargede og mibian flere ganger blitt utsatt for sabotasje og trusler. Samtidig arrangerer myndighetene PR-turer for vennligstilte næringslivsfolk, politikere og presse. Sammen med såkalte «informasjonskontorer» i mange land sprer disse et positivt syn på forholdene i Namibia.

Politisk har regjeringen i Sør-Afrika forsøkt et utall av måter for å unngå en demokratisk utvikling. De har forsøkt å danne organisasjo-

svarte middelklasse- og overklasserepresentanter. Denne arbeider fullstendig på den sørafrikanske guvenørens og regjeringens premisser, og har ikke oppnådd noen internasjonal anerkjennelse.

Regjeringen i Sør-Afrika har gjentatte ganger forhørt eller trukket seg fra internasjonale møter og konferanser som skulle forsøke å fremme en demokratisk utvikling. I 1978 vedtok FNs sikkerhetsråd en resolusjon — 435 — om frie, FN-kontrollerte valg og selvstendighet for Namibia. De har også opprettet et eget FN-institutt som skal forvalte Namibias interesser på FNs vegne til en lovlig regjering er i funksjon.

Steinar Hovland

I 1973 ble SWAPO anerkjent av FNs Generalforsamling som den rettmessige representanten for folket i Namibia.

Botha-regimet har lagt et nesten fullstendig «informasjonslokk» over Namibia.

Rasistregimet har dannet en interimregjering, bestående av svarte som er kjøpt for å samarbeide med Pretoria.

Serafina fra Namibia

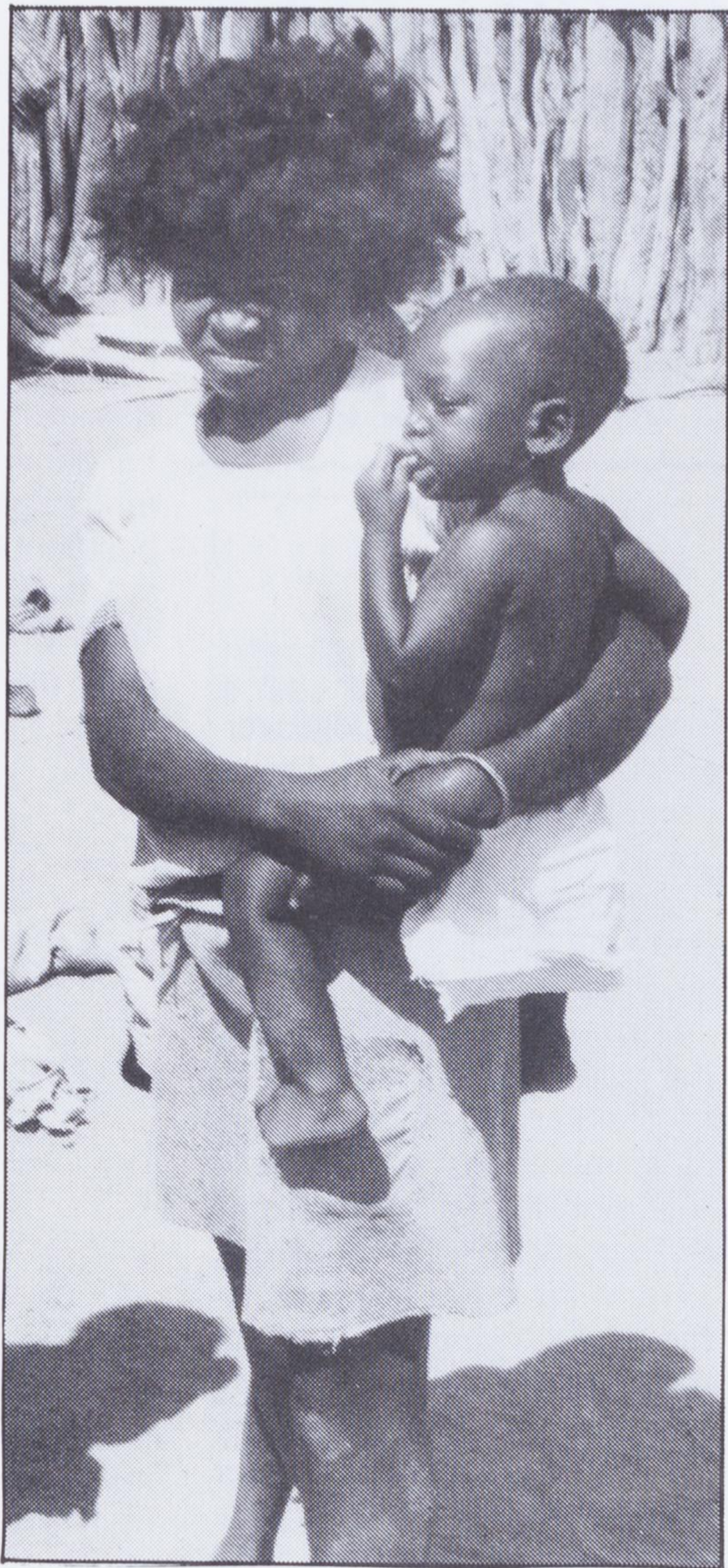

Foto: Oddvar Øieren, Namibiaforeningen

Bare kom inn. Værsgod. Se her, bare sitt. Fra Europa? Aha... Norge. Ved siden av Finland? Jeg skal slakte ei høne. Har ansvaret for matlagingen. Og så passer jeg på de to yngste søskena mine. Farlig rundt her. Ovamboland... bare krig. Soldater. Bare en kilometer herfra til Angola. Masse landminer. Farlig. Det er sørafrikanske offiserer og soldater, leiesoldater og unge, kriminelle namibiske gutter som Sør-Afrika har tatt ut av fengslene og kledd på en uniform. Farlig. De kommer til kraalene våre, ødelegger, voldtar og — hvis de har lyst — dreper. Om natta er det livsfarlig å gå ut. De skyter vilt på alt som rører seg.

Har du smakt omahango? Det er maten vår. Det er en korngrøt som vi dypper i plantefett og spiser med fingrene. Du skal få høne også. Du er gjest. Men ikke drikk vannet. Du vil få vondt i magen. Jeg og broren min henter det hver ettermiddag, når sola ikke lenger steker. Det er et vannhull ca. tre kilometer herfra. Vi bærer vannet i store spann og kar på hodet. Vannet er ikke rent for kuene og geitene våre

bruker vannhullet også. Det er snart ikke vannhull igjen. Det har ikke regnet ordentlig på fem år. Kornet visner, og kuene er blitt magre. Men vi har det bra. Vi sulter ikke. Ennå.

Skole? Jo, jeg har gått litt på en skole som CCN (Council of Churches in Namibia) driver et stykke unna. Morsomt å komme sammen med andre på min alder. Lært bittelite grann engelsk der, som du hører. Men det er slitsomt fordi det er så lang veg å gå til skolen, og fordi det kommer i tillegg til alt det andre jeg må gjøre hver eneste dag. Jeg begynner klokka fem om morgenen. Stille søsken, hente ved og kvist, bære vann, passe dyr, ha oppsyn med korn og grønnsaker, lage mat... Jo, dagen går med. Vanligvis har pappa ansvaret for å passe dyr og lage barn i Namibia. Mens mamma har alt det andre. Men akkurat nå må pappa prøve å skaffe penger bl.a. til såkorn, og mammaen vår har noen av våre gamle å ta seg av.

Alder, sa du?

Jeg har vært voksen lenge. Jeg tror jeg er tolv år.

Oddvar Øieren

Kvinner i et mannssamfunn

Det er viktig å se undertrykkelsen av kvinnene i Sør-Afrika og Namibia i et politisk perspektiv. Det hvite mindretallet vil fortsette sin undertrykkende politikk så lenge det tjener dem økonomisk. Kvinnekampen må ikke sees adskilt, men som en del av frigjøringskampen.

Sør-Afrika og Namibia er fortsatt tradisjonelle når det gjelder kjønnsroller og likestilling. Rasistregimet vil opprettholde undertrykkelsen av kvinner og menn så lenge det kan tjene det hvite mindretallets økonomiske overlegenhet. Den tradisjonelle hakkeloven gjelder også i Sør-Afrika og Namibia. Den hvite mannen hakker på sin hvite kone. Den hvite kvinnen undertrykker sin svarte tjener. Den svarte mannen lar sin fortvilelse gå ut over sin egen kone og barn. Som svart kvinne under apartheidlovene blir hun fra barnsbein av fortalt at hun ingenting er verdt. Det er derfor ganske forståelig at det kan by på problemer «å stå på krava» som vi her i Vesten sier. For å kunne forstå og eventuelt hjelpe våre svarte søstre er det viktig at vi ser undertrykkelsen av kvinnene i Sør-Afrika og Namibia i relasjon til rasistregimets krampaktige forsøk på å beholde sin makt.

Den harde undertrykkelsen fra det hvite mindretallet har gjort mange kvinner utrolig sterke — en styrke vestlige kvinner burde beundre.

Svært mange av kvinnene som lever på landsbygda i de såkalte bantustanene er alene om det daglige strevet og ansvaret med å skaffe det nødvendige til familien. Fordi jorda i bantustanene er svært karrig, blir mennene tvunget til å reise til byen for å skaffe seg arbeid. «Migrantarbeidet tar mannen min fra meg,» for-

teller en kvinne. «Jeg må kjempe for å klare arbeidet med jorda mi når han er borte.»

I Sør-Afrika og Namibia forventes det at en kvinne skal gifte seg og få barn. Lydia Komp er fagforeningsleder i Transvaal-provinsen, og ønsker å utfordre dette tradisjonelle kvinnesynet. Hun kan fortelle at «foreldrene våre var på langt nær så ivrige på at vi skulle få en utdanning, som at vi skulle «bli» gift.»

Lydia begynte på skolen i

te klassetrinn, men Lydia visste det var nyttesløst å prøve fordi foreldrene ikke hadde penger til å betale nødvendige bøker og utstyr hun trengte.

Ved ekteskapsinngåelse forekommer det at mannen betaler *lobola*. Det er en sum penger eller kveg som mannen betaler til sine kommende svigerforeldre som en slags motytelse for datteren deres. Lydia liker ikke *lobola*. Hun sier det smaker av kjøp og salg av mennesker. Kvinnen får lett en slags tjenerrolle både over-

Rasistregimet forsøker etter beste evne å splitte den svarte kvinne fra mann.

9. august blir feiret som den sørafrikanske kvinnedagen.

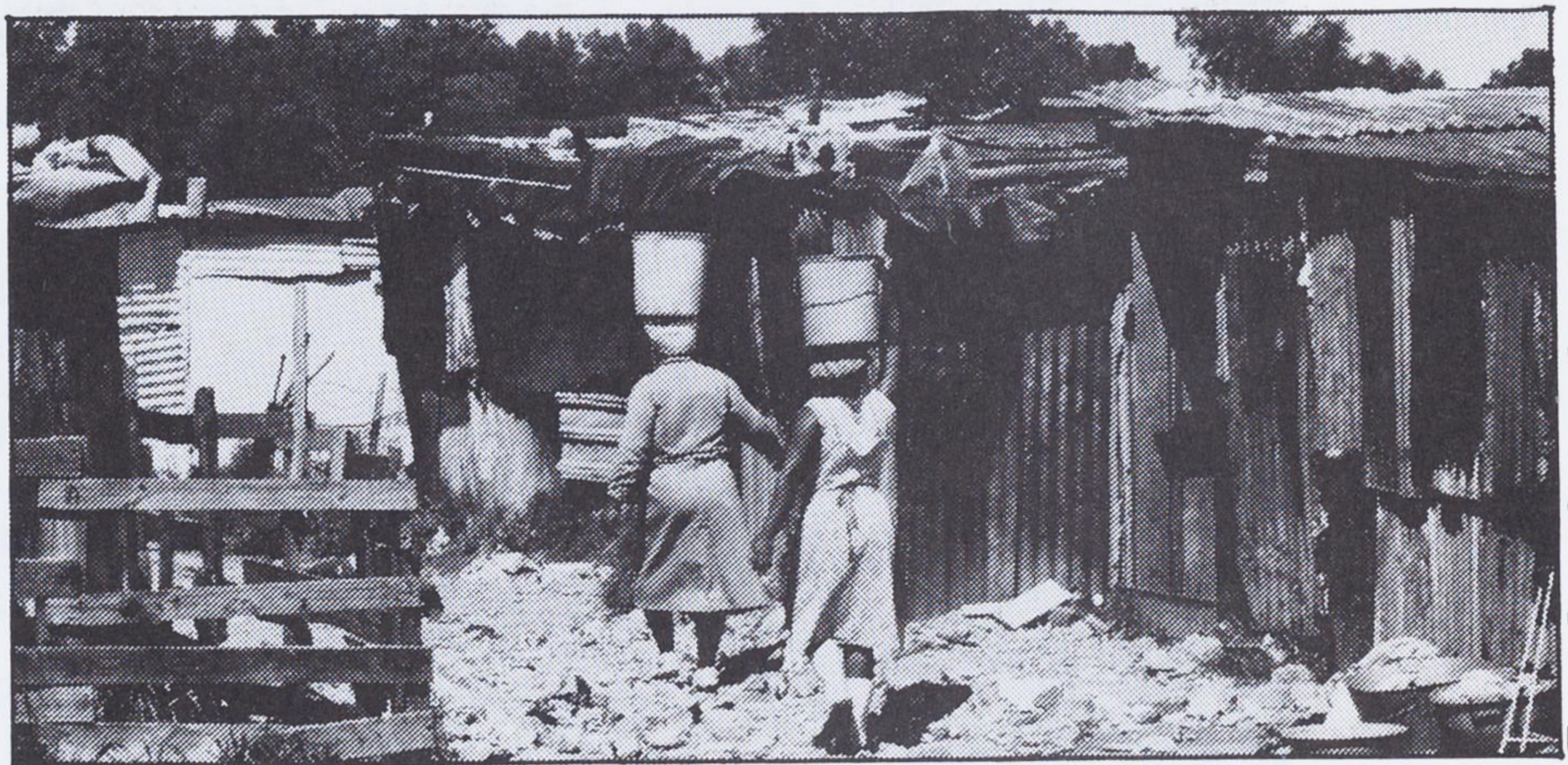

Foto: Lars Grønseth

1954. Hun gikk på skolen i sju år. Da hun var 16 startet hun i sjette klasse samtidig som hun gikk til konfirmasjonsforberedelse. Det var vanlig å gjøre det på den måten. Etter konfirmasjonen får en status som «kvinne». Lydias foreldre ønsket å finne en mann til henne, og at hun skulle slutte på skolen. Men Lydia klarte å presse gjennom at hun skulle få ta sjuende klasse også. Etter dette året ble hun fra skolens side anbefalt å fortsette til nes-

for mannen hun gifter seg med, og overfor hans familie.

Likevel forteller Lydia at hun selv nettopp har mottatt *lobola* for sin eldste datter. Hun er i en situasjon hvor hun er nødt til det, sier hun. «Jeg lever blant menneske som har denne tradisjonen. De mennene som ønsker å gifte seg med henne kan ikke akseptere «en gave», og at de ikke skal yte *lobola*.»

Heidi M. Hem/
Trude Nergaard

De umenneskelige forholdene i bantustanene tvinger mennene til å forlate familiene sine.

Lobola — medgift, er en tradisjon som har dype røtter i folket. I dag tar flere og flere kvinner avstand fra den.

Kvinner som aleneforsørgere

Under apartheidregimet finnes det mange lover som til en hver tid skal kontrollere de svarte. Motstanden mot rasistregimet er stadig økende, så politi og militære klarer ikke alltid å opprettholde «lov og orden».

Group Areas Act er et forhatt rasistvåpen som splitter den svarte befolkningen.

Apartheid-lovene tvinger kvinnene til å «holde ut» i ekteskapet.

Foto: Lars Grønseth

Ifølge loven (Divorce Act, No 70 of 1979) skal «barnets beste» være sentralt i en skilsmisse i Sør-Afrika. For de svarte blir dette meget sjelden realiteten. Ved skilsmisse er det faren som automatisk får foreldreretten til barnet. Moren får foreldreretten kun hvis barnet er funksjonshemmet eller veldig ung, og i de fleste tilfeller hvis barnet er en jente. En barnefordelingssak i retten tar ikke mer enn fire — seks minutter. Det er opp til foreldrene å avgjøre hva slags økonomisk støtte som skal gis til den som får foreldreretten. Det kan by på problemer å få en afrikansk mann til å betale bidrag. Når en mann gifter seg betaler av og til familie brudepris, lobola, til kvinnens familie. Derfor blir kvinnen og de barna hun føder mer eller mindre regnet som mannens eiendom. Disse skikkene er i ferd med å endres, spesielt i byene. I en del tilfeller ligger det kun økonomiske motiver bak en manns ønske om å få foreldreretten til barna. Får han foreldreretten, er han fullstendig fritatt for økonomisk ansvar overfor kvinnen. Det er enklere for ham å ha det lovlige ansvaret og la barna mer eller mindre gå for lut og kaldt vann. Dette er nok et eksempel på hvordan apartheidlovene prøver å splitte den store svarte befolkningen.

Group Areas Act, No 41 fra 1951, loven som bestemmer hvor mennesker med ulik hudfarge skal leve, spiller en avgjørende rolle når en far kjemper for foreldreretten. Alle hus for svarte i Sør-Afrika er registrerte i mannens navn. Dersom en kvinne får foreldreretten ved domstolen og hun også får retten til huset, betyr det at mannen befinner seg nederst på boligsøkerlista. Racistlovene påbyr alle svarte å ha skriftlig tillatelse til å leve i byområder. En kvinne fra landsbygda kan ikke få tillatelse til å bo i byen hvis mannen ikke har bolig. Derfor er det viktig for mannen å beholde huset, ikke bare for sin egen del, men også hvis han skal ha mulighet til å gifte seg igjen og leve sammen med den nye kona. På denne måten oppnår apartheid-staten å sette svarte menn opp mot svarte kvinner.

Mange kvinner fortsetter å leve i ekteskapet trass i at det er uholdbart både for henne og barna. Dersom hun ikke har vært gift og bodd i byen med tillatelse i 10 år eller arbeidet lovlig i 15 år, mister hun automatisk oppholdstillatelsen i byen ved en skilsmisse. Hun må da flytte til bantustanen som regimet sier hun tilhører. Utfra dette mener mange kvinner at det er bedre å holde ut i ekteskapet enn at hun, og ikke minst barna, skal miste retten til å bo og arbeide i byen.

Dersom en farget kvinne gifter seg med en som er klassifisert som svart, blir barnet de får klassifisert som svart, og de må alle bo i et såkalt svart område. Dersom kvinnen skiller seg og får foreldreretten til barnet, kan ikke barnet gå på en skole for fargede barn eller

bo i et område for fargede. Kvinnen, som er farget, kan heller ikke få hus i et svart område. Resultatet blir derfor at moren blir tvunget av systemet til å gi foreldreretten til faren. I 1986 innførte Botha en kosmetisk endring i Group Areas Act. Regimet tillater nå mennesker med ulik hudfarge å gifte seg med hverandre. Det

mange lover for å få være sammen med mannen som en familie i byen. Tusener av barn og kvinner er blitt transportert til ulike bantustanområder hvor det i utgangspunktet er umulig å overleve. Nesten like mange klarer å reise tilbake til byen og leve et ulovlig liv der. Dette medfører konstant redsel for å bli opp-

Foto: IDAF

er derfor opprettet såkalte «gråsoner» hvor blandingskeitefolk kan bo. Det er i dag også mulig for dem å bo i såkalte hvite områder hvis de har penger nok til å kjøpe seg et hus der.

Group Areas Act og mange av de andre racistlovene slår nå sprekker. Kvinnen setter liv og helse på spill og trosser

daget, en evig rundgang for å få kjøpt et pass eller finne en arbeidsgiver som er villig til å ansette en uten arbeidstillatelse.

Kvinner har vært — og er — og vil fortsette å være frontfigurer i kampen for et fritt Sør-Afrika.

Heidi M. Hem

Botha-regimet forsøker å innføre reformer for å lette presset fra Vesten.

Kvinner går i fronten og bryter racistlovene.

Spesielt i byene er mange gamle skikker i ferd med å endres.

Kvinner som arbeidere

Kvinnene er de som er mest utsatt på arbeidsmarkedet. De er underbetalt og har umenneskelig lang arbeidsdag. Ofte er de fullstendig prisgitt sin hvite «madam» eller «boss».

Å finne bolig i byene er utrolig vanskelig.

Kvinnene trosser forbudet mot å leve i byene uten oppholdstillatelse.

Foto: IDAF

De aller fleste svarte sørafrikanske kvinner er uten inntektsgivende arbeid. For mange av disse er mangelen på inntekt et desperat problem. På landsbygda er det ofte få jobbmuligheter. I noen tilfeller reiser kvinnene for å ta sesongarbeid på de store farmene. En gammel kvinne som har arbeidet på en stor «industrifarm» nær Oranjestaten kan fortelle dette om livet der: «Vi sov på trebenker fordi det ikke var senger. Det var ingen steder å vaske seg og ingen dusj. De fleste av de som arbeider her er kvinner. Vi kjøper mat i et lager som ligger

på farmen. Prisene er de samme som i butikken. Vi tjener mellom 48 og 53 Rand (ca. 200 Nkr), pr. måned. Da jeg oppdaget det sa jeg: «Dette er tyveri. Vi var lovet 60R (240 Nkr)».

De fleste reiser til byene i håp om å få jobb der. For å gjøre det må man søke om oppholdstillatelse. Dette gjelder naturligvis bare den svarte delen av befolkningen. Å få oppholdstillatelse er som regel svært vanskelig. Det består i en lang, utmattende vandring fra kontor til kontor, ofte uten at det fører til noe resultat. Svært mange svarte oppholder

seg derfor ulovlig i byene. Politiet har imidlertid blitt strengere med å håndheve disse reglene. De som ansetter folk uten oppholdstillatelse risikerer bøter.

De vanligste arbeidsplassene for svarte sørafrikanske kvinner er arbeid i fabrikker, særlig innefor næringsmiddel- og tekstilindustrien, rengjøring av større bygninger og naturligvis privat rengjøring og annet husarbeid. En del prøver lykken som selvstendig næringsdrivende. De starter kan hende en bar hjemme i kjøkkenet eller stua. Eller de selger andre varer som f.eks. håndarbeid. Noen prøver å forsørge seg ved hjelp av prostitusjon. Men disse formene for egen næringsvirksomhet gir gjerne både svært usikker og liten inntekt.

Mange av kvinnene som arbeider i byene har blitt nødt til å forlate sine barn. Det er nesten umulig å finne et sted å bo i byene, og enda vanskeligere er det for de som oppholder seg ulovlig i byene. Det er gjerne andre familiemedlemmer som ser etter barna. Moren må sende så mye som mulig av lønna si hjem til familien. Svært mange av kvinnene er enslige foreldre. Andre er gift, men ofte bidrar mennene lite eller ingenting til husholdningen.

For de som jobber på fabrikker eller i rengjøringsbyråer finnes det visse regler for

Foto: IDAF

De svarte hushjelpene er uten noen form for beskyttelse som arbeidere. De er fullstendig prisgitt den hvite fruen i huset.

De hvite farmerne er i realiteten avhengige av de svarte kvinnene som sesongarbeidere.

f.eks. hvor lenge man skal arbeide, hvor lang pause man har krav på osv. Selv om disse reglene ofte praktiseres nokså tilfeldig hindrer de likevel de groveste formene for utnytting av arbeiderne. For dem som er hushjelp kan saken imidlertid stille seg litt annerledes. Det finnes få regler som regulerer arbeidsforholdet, og ingen til å overvåke at de overholdes. Spesielt utsatt for utnytting er selvsagt alle de som oppholder seg i byen ulovlig, og som arbeidsgiveren kan true med å sende hjem.

Hushjelpen starter arbeidet tidlig om morgenen, og kan

ofte holde på til seint på kvelden. Hvis de bor i huset hvor de arbeider, må de i mange tilfeller være tilgjengelige og til disposisjon hele døgnet. De kan bli spurt om å passe barna om kvelden, lage te og gå ærender selv om det er frida- gen deres. Eldah Mthulidi har to barn og arbeider hos en familie i byen. Hun forteller at hun tjener 65R (260 Nkr) pr. måned. «Jeg kan ikke spare noe av disse pengene fordi jeg sender så mye jeg kan hjem. Min mor og mine barn klarer seg ikke uten det jeg sender, så det hender at de sulter.» Eldah starter arbeidet kl. 7 om mor-

genen, og er ferdig kl. 20.30 om kvelden etter at familien har spist kveldsmat og hun har vasket opp. Eldah sier: «Jeg får ikke fri til å spise verken frokost eller lunsj, men må gjøre det samtidig som jeg lager eller serverer maten til de andre». Eldah har fri hver torsdag og søndag etter lunsj. Dessuten har hun en frihelg i måneden. På torsdag går hun på voksenopplæring for å lære seg å lese, og på søndag går hun i kirke. Eldah har tre uker ferie. Da reiser hun hjem til barna og familien sin.

Helle Berggrav-Hansen

Kvinner i fagforeningene i Sør-Afrika

Fagforeningene vil komme til å spille en meget viktig rolle i frigjøringskampen fremover. Det blir derfor viktig at flest mulig kvinner organiserer seg og kjemper sammen med mennene for et fritt, demokratisk og uavhengig Sør-Afrika og Namibia.

Det store gjennombruddet i kvinners deltakelse i frigjøringskampen.

«Når du rører ved kvinnene setter du i gang et steinras».

Protester i Oranjestad allerede i 1913.

Både svarte, fargede og indiske kvinner organiserer seg.

Kvinnenes kamp i Sør-Afrika har en lang historie. Det store gjennombruddet kom 9. august 1956 da Federation of South African Women (FSAW) i samarbeid med ANC's kvinnelige organiserte den historiske marsjen til Pretoria. 20 000 kvinner, mange av dem med barn på ryggen, samlet seg utenfor Union Building, høysetet for regimet, for å overlevere en protest til statsministeren mot at passlovene ble utvidet til også å gjelde kvinnene.

Kvinnene sang «Strydom¹⁾, you have struck the rock, you have touched the women», samtidig som de fire kvinnelederne Lillian Ngigi, Rahima Moosa, Sophie Williams og Helen Joseph, representanter for de ulike «rase»-gruppene, marsjerte opp til kontoret til statsministeren. De overlevde tusenvis av protester. Etter 30 minutters stillhet, sang kvinnene frihetssanger, og de kunne forlate plassen i vissheten om at dette var den mest fantastiske demonstrasjonen i kvinnekampens historie i Sør-Afrika.

Allerede i 1913 organiserte svarte kvinner seg i Oranjestad

for å protestere mot å måtte betale hver måned for å bo i et spesielt område. Dette startet i de urbane områdene, men etter hvert spredde protestene seg til provinsene. Protestene ga seier, og myndighetene måtte trekke tilbake det nye forslaget. I 1918 ble det organisert kampanjer mot passlovene. Det var den nystiftede Bantu Women's League of South Africa som organiserte disse. Kampanjen var med på å høyne den politiske bevisstheten hos de sørafrikanske kvinnene.

Seinere organiserte også indiske kvinner seg. De organiserte massekampanjer og streiker mot skatten de måtte betale. De indiske kvinnene kom i sin tid til Sør-Afrika som billig arbeidskraft på farmene. De begynte tidlig å ta kampen opp mot slaveforholdene. Fargede kvinner tok også tidlig opp kampen mot rasistregimet.

ANC's Womens's League hadde på dette tidspunktet organisert kvinner til kampen for nasjonal frigjøring.

Ikke før i april 1954, da Federation of South African Women (FSAW) ble stiftet,

ble alle raser samlet i en organisasjon. Hovedmålet var å kjempe mot rasistisk og seksuell diskriminering. Stiftelsesmøtet samlet 146 kvinner fra hele Sør-Afrika. Disse representerte 230 500 sørafrikanske kvinner. De diskuterte hvordan de kunne oppnå sosiale, økonomiske og politiske rettigheter, og hva de kunne bidra med for å vinne frihet for hele det sør-afrikanske folket. Mange av disse kvinnene organiserte seg seinere i South African Congress of Trade Unions (SACTU), og ble ledende figurer i organisasjonen.

Veteranen blant kvinnene i SACTU, Ray Alexander, sa i sin tale på stiftelsesmøtet:

«Vi er her for å finne løsninger på problemene som betyr så mye for oss, og for de vi representerer her på møtet. Våre kvinner har vist hvor viktig deres deltakelse har vært i stiftelsen av ANC, fagforeninger, i streiker og demonstrasjoner. De har spilt en viktig rolle i kampen mot raseskille. Våre kvinner motsatte seg de urettferdige rasistlovene og ble fengslet. Mange av dem var gavede kvinner, mens andre

hadde barn på ryggen.»

På tross av alle protestene ble passlovene for kvinner innført. Protestene bare fortsatte, og kvinnene deltok på alle nivåer i kampen mot rasistregimet.

I 1979 ble alle svarte fagforeninger erklært legale. Tallet på fagorganiserte kvinner øker for hver dag, og den politiske bevisstheten er meget høy. Kvinner og menn står side ved side og kjemper for et fritt Sør-Afrika.

Samtidig føres det en kamp innad i fagforeningene for å endre tradisjonelle holdninger til kvinner. I 1986 ble tre fagforeninger med stor kvinneandel slått sammen til Food and Allied Workers Union (FAWU). Dette var The Food and Canning Workers Union, Sweet Food and Allied Workers Union og African Foods and Canning Workers Union. Denne sammenslåingen var en stor seier for samlingen om et felles mål, nemlig elimineringen av rasistregimet.

SADWU — South African Domestic Workers Union er den fagforeningen som organiserer flest kvinner.

Et fellestrekk for de fleste kvinneedominerte fagforeningene, er at de nå organiserer seg i paraplyorganisasjonen COSATU, Congress of South African Trade Unions. COSATU er en ikke-rasistisk organisasjon. Medlemstallet i COSATU vokser raskt. Fra 450 000 ved starten i 1985 til ca. 800 000 medlemmer i dag. Motivasjonen for stiftelsen av COSATU var «Én fagforening, én nasjon. Sammen er vi sterke». COSATU er i dag en av de ledende organisasjoner i kampen for et fritt Sør-Afrika.

Av andre kvinneedominerte fagforeninger som er organisert i COSATU, kan nevnes:

Commercial, Catering and Allied Workes Union of South Africa (CCAWUSA), National Union of Textile Workers (NUTW) og National Education and Health Workers Union (NEHAWU). Til sammen har disse organisasjonene et medlemstall på 170 000.

I COSATU har kvinnene en egen avdeling uavhengig av

for kvinner i den vestlige verden. De sier:

«Kvinnelige arbeidere, akkurat som mannlige arbeidere, trenger en lønn som kan garantere tak over hodet, utdanning, mat, klær, transport og tid for dem selv og deres familier».

Kvinner har spesielle grunner til å organisere seg for å få

Foto: IDAF

hvilken fagforening de er tilsluttet. Under parolen «Women Workers Join the Fight for a Living Wage», har kvinnene reist følgende krav: — en lønn til å leve av for alle — 40 timers uke uten reduksjon i lønnen — 1. mai, 21. mars og 16. juni som betalte fridager — sikkerhet i arbeidet — ingen skatt — seks måneders svangerskapspermisjon — nei til hospits, bra husstand nær arbeidsplassen — rett til utdanning

De motiverer kampen og organiseringen av kvinnene med krav som er en selvfølge

gjennomført kravene. De lever i et system der de ikke bare er medlemmer av en undertrykt nasjon, men undertrykte også som arbeidere og kvinner.

Organiseringen av kvinnene er et krav om at kvinners egenskaper og deres bidrag til kampen skal anerkjennes, tas alvorlig, at de skal sees og høres på og være en inspirasjon i kampen for et fritt Sør-Afrika.

AMANDLA!

Monika Wikhaug Komane

1) Strydom — statsminister i Sør-Afrika i 1956.

Congress of South African Trade Unions. «Sammen er vi sterke!»

«Kvinner kjemp for en lønn du kan overleve på!»

Kultur som våpen

Kultur som et kampmiddel mot apartheid blir stadig oftere tatt i bruk både innenfor Sør-Afrika og Namibia og i andre land. Dans, musikk og teater er en viktig faktor i arbeidet for å samle, politisere og mobilisere folket i en felles kamp.

Det finnes mange forskjellige grupper. Grupper som viser sin forakt mot systemet ved hjelp av enkle oppsett der

sang, dans og musikk og drama er hovedingrediensene.

UDF (United Democratic Front) har også et eget kultursekretariat med flere grener for ulike kulturelle aktiviteter, Musical Action for People's Power (MAPP) og South African Musicians Association (SAMA).

Barbra Masekela, sekretær for ANC's kulturdepartement, oppfordrer alle oppriktige

venner av motstandskampen til å ta kulturboikotten av Sør-Afrika på alvor. Barbra understreker at kulturboikotten må sees i sammenheng med den nasjonale kampen for et samlet, demokratisk og rasefritt Sør-Afrika.

Kulturboikotten er ingen rigid og teoretisk sak. Den er et praktisk hjelpemiddel i kampen mot raseundertrykkelsen.

Heidi M. Hem

Masechaba

Afrika
utålmodigt
men tøvende
lever dine børn
for at blive som floderne
der sagte glidende
hidsigt strømmende
bugter sig mod havet

Afrika
dine børn lider nød
dine børn er døende
men pludselig rejser de sig
for at bygge friheden
og se sig selv som frie

Afrika
dine børn ligger ikke længere
ubehjælpssomme i dine arme
kravler ikke
på din mave
eller finder sig (stumme, tavse)
i deres lod
dine børn har krænget ligegyldighedens
og føjelighedens klædebon af sig
dine børn sover ikke længere
sover ikke

Afrika
dine børns stemmer
eroderer som voldsomme
regnskyl
de tåge-indhyllede bjerge
og som stormfloder
skærer de sig vej gennem dale
brusende og dunkende
for heftigt at favne dine marker

Afrika
i dag læger dine floder vore sår
dine marker yder os ly
og dine bjerge dæmper ikke lyden
af krigernes råb
men huser det
kaster det rungende videre ud
råbet om retfærd

*Ilva Mackay
(Oversatt av Erik Stinus)*

Albertina Sisulu

Albertina Sisulu ble selve symbolet på frihetskampen i Sør-Afrika.

I 1983 ble hun valgt som en av tre presidenter i Sør-Afrikas største anti-apartheidorganisasjon, UDF. 27 år tidligere hadde hun gått i spissen for de 20 000 kvinnene som demonstrerte mot de forhatte passlovene 9. august 1956.

For mange er Nonsikelelo Albertina Sisulu selve symbolet på de svartes kamp for frihet i Sør-Afrika. Da hun som ung sykepleierstudent kom til Johannesburg på 40-tallet ble hun fort politisk aktiv, og var blant initiativtakerne til ANC's Women's League og 50-åras ledende kvinneorganisasjon FSAW. Hun giftet seg med ANC-lederen Walter Sisulu, som i dag har sittet 24 år i fengsel for sitt anti-apartheidengasjement. Albertina ble selv holdt i varetekt sammen med den 17 år gamle sønnen Max under rettssaken mot hennes mann.

Max flyktet seinere for å bli medlem av ANC i eksil. Også

de fire andre barna har vært forfulgt for sin politiske aktivitet. Datteren Lindiwe satt fengslet i nesten et år etter Soweto-opprøret i 1976. Journalisten og redaktøren Zwellakhe har sittet arrestert et utall ganger, og den yngste sønnen, Jungumzi, er tiltalt for mord og høyforræderi.

Selv ble Albertina Sisulu bannlyst etter løslatelsen i 1963, og først 17 år seinere fikk hun igjen tale offentlig. Tross fengsling, husarrest, bannlysning og utallige rettsaker, har regimet ikke klart å knekke den 68 år gamle kvinnen. Fremdeles er hun å finne i motstandskampens første rekke.

Da Govan Mbeki nylig slapp ut etter 24 år i fengsel var det Albertina Sisulu som tok imot ham. Hun ønsket ham velkommen på vegne av det folk hun har kjempet for i hele sitt liv — Sør-Afrikas svarte flertall.

Runar I. Malkenes

Barna til Albertina har enten blitt tvunget til å forlate Sør-Afrika eller de er bannlyst eller i fengsel i Sør-Afrika.

Til tross for fengslinger, bannlysninger og liknende kjemper Albertina fortsatt videre for et demokratisk Sør-Afrika.

En hilsen fra Tonata Emvula i SWAPO's kvinne- seksjon i Luanda

— Politiet og militæret voldtar unge jenter.

— Unge jenter og gutter blir kidnappet for deretter å bli politisk indoktrinert til å angi sine egne kamerater.

SWAPO oppfordrer norske kvinner til handling.

Tonata ønsker å hilse til alle norske kvinner, og på vegne av Kvinnerådet i SWAPO ønsker hun velkommen alle bidrag som kan resultere i økte kunnskaper om forholdene i Namibia.

Tonata understreker at det ikke kan bli fred i Namibia før landet har fått sin uavhengighet. Hun ønsker at norske kvinner må få kunnskap om hva som skjer i Namibia, og deretter handle. Norske kvinner kan handle ved å gi humanitær hjelp, men moralsk støtte er også viktig.

Det virker som om vestlige massemedia behandler Namibia som en fotnote til Sør-Afrika, uttaler Tonata. Namibia lider ikke bare under apartheidlovene, men også under det å være okkupert av Sør-Afrika. Det finnes for eksempel ca. 200 utenlandske journalister i Sør-Afrika. De få journalistene som får tillatelse av den sørafrikanske regjering til å komme til Namibia, blir vist rundt for å se det sørafrikanske myndigheter ønsker at de skal se. Som ek-

sempel på hva de ikke får se eller høre om forteller Tonata: Fra kl. 19.00 og til neste morgen, har folk i Namibia ikke lov til å bevege seg utendørs. Dersom barnet ditt i løpet av natta skulle bli syk, eller en kvinne skal føde, kommer du deg ingen steder på grunn av portforbudet. Barnet får ingen legehjelp, og kvinner må føde uten fødselsutstyr.

Namibiske kvinner opplever dessuten stadig oftere å bli utsatt for voldtekt. 40 prosent av alle sivile saker som kommer opp for retten er voldtektssaker. Etter mørkets frambrudd kommer politiet til landsbyer og tar med seg kvinner ut i skogen, hvor de blir voldtatt. Dersom en kvinne anmelder voldtekten, har hun små sjanser til å gi en beskrivelse av mannen. Dette fordi det var mørkt og fordi kvinnene som oftest må ha bind for øynene. Det oppleves i tillegg som ironisk å melde fra om voldtekt til menn som muligens var nettopp de som voldtok deg kvelden i forveien.

Et annet grotesk eksempel Tonata kan gi er, kidnapping av unge namibiske jenter. Svært mange namibiske jenter (og gutter) bor på pensjonatsskoler. I ferier, når jentene ikke har råd til å reise hjem til sine foreldre, skjer det stadig oftere at jenter blir kidnappet fra skoleområdet. De blir deretter ført til militærleirer, hvor de blir utsatt for indoktrinering og hvor de også blir hjernevasket til å jobbe for regimet — til å angi sitt eget folk.

12 — 16 års gamle jenter blir også tvangsmedisinert (injeksjoner) med Depo Provera, — et prevensjonsmiddel som ikke lenger blir brukt i Norge. På denne måten tvinger rasistregjeringen dem til å prostituere seg for politiet og militæret.

På vegne av Kvinnerådet i SWAPO ønsker Tonata å utfordre norske kvinner og vestlige land til å spre informasjon og til å gi sin støtte til det kjempende folket i Namibia.

«Uten våre barn har vi intet morgendagens land.»

Heidi M. Hem

Vi er kvalifiserte

— Kvinnene er representert i alle grener av ANC — også i Umkhonto we Sizwe — vår militære del, finner du kvinner i ledelsen. Ikke fordi de er kvinner, men fordi de er kvalifiserte!

Slik oppsummerer Rachel Celile kvinnes rolle i frigjøringsbevegelsen ANC.

29 år gamle Rachel tilhører selv den unge generasjonen i ANC. I likhet med mange andre svarte ungdommer ble hun politisk bevisst på slutten av 70-tallet. Hun deltok i motstandsarbeidet, og måtte flykte, bare 18 år gammel.

Vi treffer Rachel i Dar-es-Salaam, der hun arbeider for ANCs Radio Freedom. Rachel er sterkt opptatt av kvinnes rolle i anti-apartheid-kampen.

— Kvinner som Albertina Sisulu har alltid vært en stor inspirasjon for oss som vokste opp i apartheid i Sør-Afrika, sier Rachel.

Selv om kvinnene har spilt en aktiv rolle i ANC siden starten i 1912, ble ANCs Womens League først opprettet i 1948. Disse ANC-kvinnene kom til å spille en viktig rolle i en av 50-åras viktigste anti-apartheidorganisasjoner, FSAW — Federation of South African Women. I 1954 ble Ida Ntswana valgt til FSAWs første president, seinere ble Helen Joseph sekretær.

Organisasjonen hadde en tosidig målsetting. Den skulle kjempe for et apartheidfritt Sør-Afrika, men også for kvinnes rettigheter. Bare to år etter at FSAW ble startet beviste organisasjonen hvil-

Foto: Runar I. Malkenes

ken kraft Sør-Afrikas kvinner representerer. Regimet vedtok at de forhatte passlovene også skulle gjelde svarte kvinner. Disse hadde sett hvordan passene var blitt en viktig del av regimets undertrykking av mennene, og protestere. 9. august 1956 gikk derfor over 20 000 svarte kvinner gjennom Pretorias gater i protest. Mange av kvinnene var kledd i ANCs svarte, grønne og gule farger, andre i sine stammers tradisjonelle klær.

Siden har datoen vært feiret som «Women's day» i Sør-Afrika.

Demonstrasjonen ble etterfulgt av en rekke aksjoner, og regimet svarte med vold, mord og utallige arrestasjoner. Men det skulle likevel ta 11 år før regimet klarte å påtvinge kvinnene passloven. Da var frigjøringsbevegelsene ANC og PAC for lengst bannlyst og FSAW gått under jorda. Sør-Afrikas svarte kvinner hadde bevist sin styrke.

Kvinnekampen må ikke sees atskilt fra motstandskampen, men som en del av den.

Kvinnene må nå også bære passbøker.

I 1954 ble Federation of South African Women stiftet. Kvinner fra alle de fire «rasene» deltok.

Foto: IDAF

Kvinner har stått som initiativtakere til mange vellykkede aksjoner mot rasistregimet.

— Opp gjennom årene er en rekke kvinner blitt fengslet, torturert og drept fordi de har protestert mot apartheid-regimet, forteller Rachel. Kvinnene har deltatt på lik linje i kampen, og blitt utsatt for de samme overgrepene.

Fengslede kvinner er ofte mer utsatt enn menn. De kan bli seksuelt misbrukt, og mange må ta med seg barna i fengsel. Hva slags oppvekst får disse barna, spør Rachel.

— Likevel fortsetter kvinnene kampen. I de fleste vellykkede aksjonene på 80-tallet har kvinnene stått sentralt. Bussboikotten, boikotten av OK-kjeden og ikke minst husleie-aksjonene ble drevet av kvinnene.

Disse aksjonene kom som et direkte resultat av at kvinnene ved inngang til 80-årene igjen begynte å organisere seg. United Women's Organization (OWO) ble startet i Cape Town i 1981, og samme år lanserte FESAW, nå under navnet FEDSAW sin «Free Nelson Mandela»-kampanje.

— Samtidig legger ANC i eksil vekt på å utdanne kvinner innenfor alle deler av yrkeslivet, understreker Rachel. Selv har hun en tre-årig journalist-utdanning bak seg.

— Vi prøver også å stimulere menn til å gå inn i tradisjonelle kvinneyrker. Et Sør-Afrika uten diskriminering skal ikke bare gjelde rase, men også kjønn, avslutter Rachel.

WOMEN ARISE AND ACT!

The need for unity is the need for People's Power. It is the power against ignorance and general abuse. The search for active unity is the task for both men and women alike. Forward with the year of the women!

JOIN UMKHONTO WE SIZWE

Margrete Halvorsen
Runar I. Malkenes

Frihetskjemper i eksil

Beslutningen om å forlate sitt hjemland er en vanskelig avgjørelse å ta. Til å begynne med vet en ikke hva livet i eksil har å tilby. Likevel blir vi tvunget til å forlate vårt kjære fedreland for å møte et unormalt liv i eksil. Selv om vi blir tvunget i eksil betyr ikke det at vi slutter å kjempe for et fritt Sør-Afrika. Tvert om, de fleste av oss organiserer oss i ANC og fortsetter kampen. Vi i ANCs kvinneutvalg informerer over hele verden om vår stilling under apartheid-regimet og om hvilken støtte vi trenger for å fortsette kampen for et fritt Sør-Afrika. I eksil skaffer vi oss kunnskaper og utdanning for å være med på oppbyggingen av et fritt Sør-Afrika.

I ANC deltar kvinnene på alle nivåer i organisasjonen. Spesielt kan jeg nevne kvinnene i militærfløyen i ANC (Umkhonto we Sizwe — nasjonens spyd). Disse kvinnene blir trent og deltar i geriljakrigen på lik linje med mennene. De forlanger slett ikke å bli behandlet som «damer» i hæren.

De aller fleste sørafrikanske kvinnene i eksil deltar i frigjøringsbevegelsen. Vår livssituasjon er svært forskjellig fra forholdene vi levde under i Sør-Afrika. Med unntak av Tanzania, som har tildelt ANC store landområder, er det vanskelig å få et sted å bo. I afrikanske land kan det oppstå problemer mellom lokalbefolkningen og oss. De føler at vi er årsaken til deres problemer både politisk, økonomisk og sosialt. Derfor må vi

visse tålmodighet og forståelse for deres situasjon og holdninger. Vi forsøker å informere lokalbefolkningen slik at de får forståelse for vår vanskelig situasjon.

Slik som situasjonen er i frontlinjestatene, med regel-

ranser. Hensikten er å utveksle ideer om vår frigjøringskamp og vårt liv i eksil. Som frihetskjemper opplever vi mange ydmykende situasjoner. På internasjonale flyplasser opplever vi å måtte forklare hvorfor vi ikke har nasjonale pass. No-

Å forlate hjemlandet betyr ikke at en slutter å kjempe for et fritt Sør-Afrika.

Foto: IDAF

messige angrep fra rasistregimet i Sør-Afrika, forverrer det vår situasjon. Vi må stadig bytte boliger. For barna våre fører disse flyttingene til utrygghet og ustabilitet, og den eneste trøsten vi har er å se fram mot et fritt demokratisk Sør-Afrika, hvor våre barn har muligheten til å vokse opp i trygghet og harmoni. Vi bruker mye av vår tid til å lære barna om vår kultur og kamp, slik at de har en mulighet til å føle at de er sørafrikanere og trygt kan dra hjem.

En viktig del av kampen er å delta i internasjonale konfe-

en ganger blir ikke våre reisedokumenter godkjent, og vi blir tvunget til å dra tilbake til utgangspunktet med uforrettet sak. Noen ganger føler vi at det blir vist liten forståelse for vår situasjon. Det som holder motet oppe er all den uforbeholdne støtten fra nasjoner, organisasjoner og folk.

Livet i eksil er en daglig kamp psykisk og fysisk, og bidrar til at vi aldri glemmer hvorfor vi er i eksil. Det gir oss en urokkelig tro på framtida.

Jumaimah Motaung, ANC

Kvinnene deltar også på lik linje i den militære frigjøringskampen.

Et liv i eksil er intet liv i luksus, men en situasjon full av ustabilitet og utrygghet.

Internasjonal støtte er viktig for å holdet motet oppe og et hjelpemiddel til å gjøre lidelsene kortere.

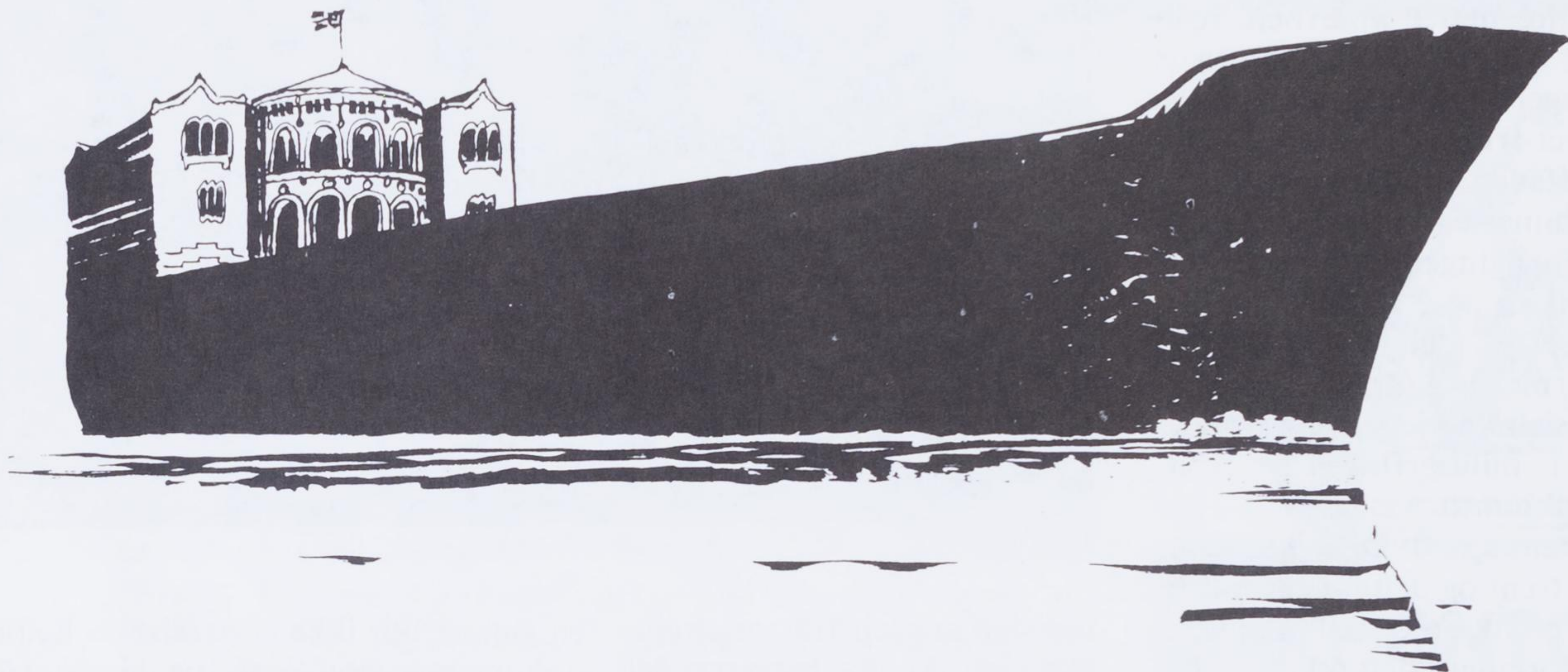
Norsk apartheid politikk

I 1985 gikk 80 prosent av de norske kommunene til boikott av rasistregimet.

I mars 1987 vedtok Stortinget «Lov om økonomisk boikott av Sør-Afrika og Namibia». Loven kom etter et enormt press fra apartheid-motstandere i Norge, som i årtier hadde krevd at regimet i Sør-Afrika skulle isoleres. Et press

økonomiske og kulturelle samarbeid, SADCC, Southern African Development Coordination Conference. Viktig er og den støtten som gis til frigjøringsbevegelsene SWAPO og ANC.

Fellesrådet for det sørlige

Norge bør øke bistanden til ANC, SWAPO og de såkalte frontlinjestatene.

Norske båter kan fortsatt transportere olje til Sør-Afrika så lenge de ikke opplyser om bestemmelsesstedet. Den store bunkertrafikken er ikke tatt med i boikottloven.

som blant annet resulterte i at over 80 prosent av norske kommuner gikk til boikott av sørafrikanske produkter i 1985.

Samtidig yter Norge utviklingsbistand til de såkalte frontlinjestatene. Mosambik, Botswana og Tanzania er alle blant våre hovedsamarbeidsland. Norge legger også vekt på å støtte opp om disse staters

Afrika har pekt på at dette bistandsarbeidet er viktig, men at en grunnleggende bedring i regionen forutsetter at Sør-Afrikas apartheid-regime knekkes. Vårt viktigste bidrag i denne kampen er en total boikott av apartheid-regimet.

Boikottloven innebærer ingen slik boikott. Norske hjørnesteinsbedrifter er gitt dispensasjon fra loven, olje fraktes fremdeles med norske

skip til apartheid-statens krigsmaskin. Samtidig fortsetter den norske stat å handle med bedrifter som tjener store penger på apartheid-regimet.

Norske myndigheter har både i ord og handling arbeidet for et apartheid-fritt Sør-Afrika, men fremdeles ser det ut som om norske næringsinteresser betyr mer enn effektive sanksjoner.

Runar I. Malkenes

Praktisk solidaritetsarbeid

Afrika ligger langt borte, men tross avstanden gis det på stadig flere steder i Norge nå praktisk håndslag til folket der.

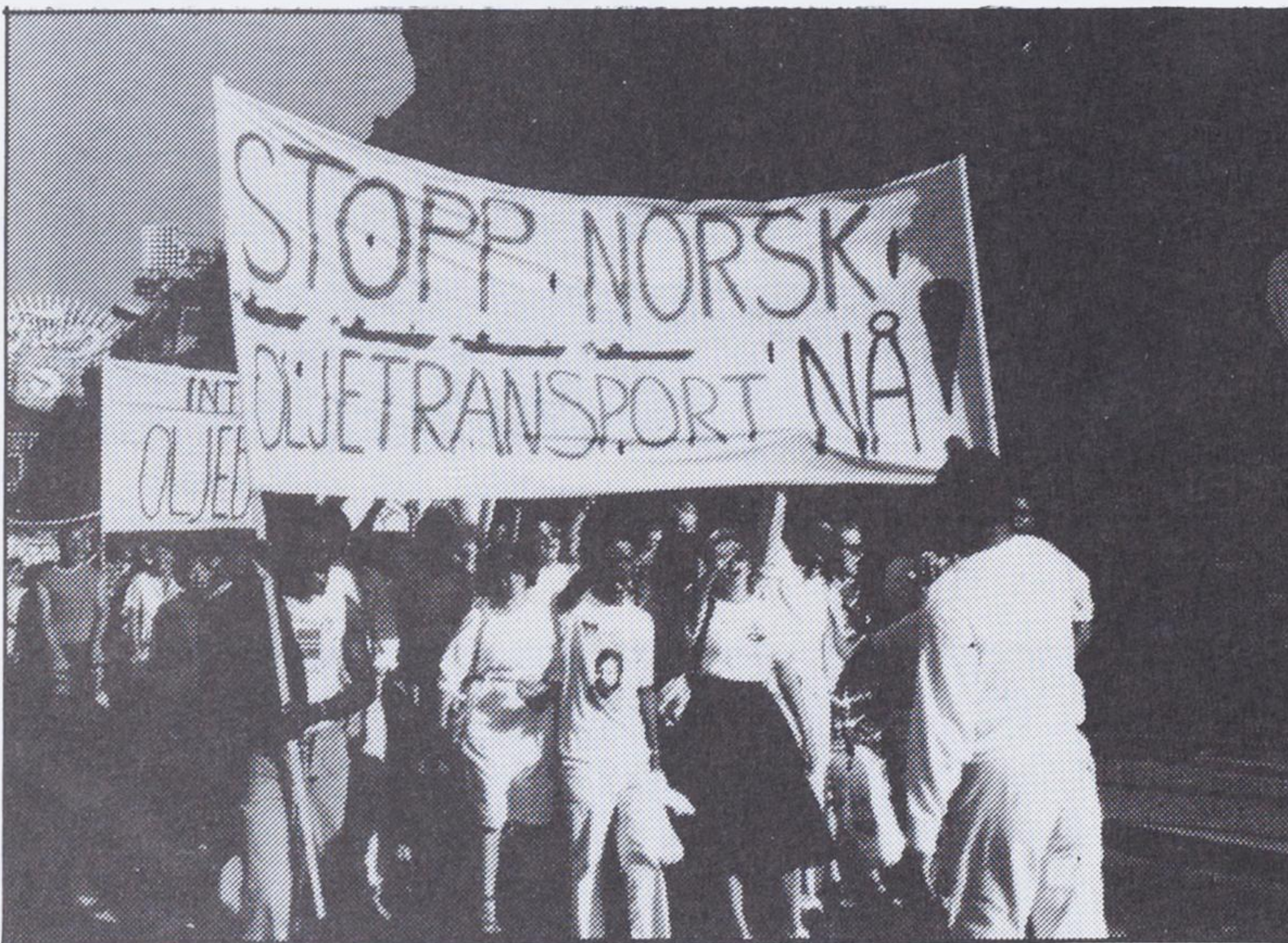
I en rekke lokalsamfunn er det satt i gang aksjoner for å skaffe penger, klær, medisiner og andre nødvendige varer for flyktninger fra Sør-Afrika og Namibia som oppholder seg i nabolandene. Disse lokalaksjonene har bidratt til å øke den politiske interessen for Sør-Afrika-spørsmålet.

Våren 1985 fattet over 80 prosent av norske kommuner vedtak om boikott av Sør-Afrika. Dette lokale boikottarbeidet ga støtet til lov om boikott av Sør-Afrika i 1987. I dag rettes også aksjoner mot internasjonale selskaper som støtter apartheidregimet. Spesielt har aksjonene mot Shell fått stor oppslutning.

Enda flere skoler, foreninger, menigheter og fagorganiserte må bli trukket med i praktiske arbeidsoppgaver og informasjons spredning.

Enkeltaksjoner er bra, men vedvarende solidaritetsarbeid er best. Fellesrådet og Namibiaforeningen har opprettet lokallag flere steder i landet. Målsettingen er å bli en landsomfattende organisasjon, som skal danne grunnlaget for solidaritetsarbeidet overfor det sørlige Afrika i Norge.

FsA

Fellesrådet for det sørlige Afrika

Fellesrådet for det sørlige Afrika er den norske anti-apartheid-organisasjonen. Siden stiftelsen i 1967 har Fellesrådet støttet kampen mot hvitt mindretallsstyre og kolonivælde i det sørlige Afrika.

Mosambik og Angola vant sin frihet fra portugisisk herredømme i 1975. Zimbabwe ble fritt i 1980. Fremdeles består apartheidsystemet i Sør-Afrika, og nabolandet Namibia er okkupert av sørafrikanske styrker.

Fellesrådet støtter de nye uavhengige statene gjennom informasjonsspredning, politisk arbeid for å styrke norsk utviklingshjelp til landene og gjennom egne prosjekter. Like viktig er støtten til frigjøringsbevegelsen ANC i Sør-Afrika og SWAPO i Namibia.

Fellesrådet har 41 norske organisasjoner som medlemmer. Disse favner over et vidt politisk og kulturelt spekter. I tillegg har Fellesrådet individuelle medlemmer og en rekke lokalavdelinger omkring i landet.

Namibiaforeningen

Den første Namibia-aksjonen i Elverum startet i 1980. Den førte til dannelsen av Namibiaforeningen, som i dag driver:

- praktisk/teoretisk solidaritetsarbeid rundt i Norge. Besøker skoler, lag, foreninger o.a. med lysbilder, foredrag, videoer, fotoutstilling og hjelp til aksjoner
- bistandsarbeid for namibiske flyktninger i Angola, Zambia og Kongo
- utdanning i form av skolestipend i England og Norge for namibiere
- bruktbutikk i Namibiahuset.

Namibiaforeningen har bygd en videregående skole i Kongo av midler fra Utenriksdepartementet, Ungdomskampanjen og Operasjon Dagsverk.

Foreningen beskjeftiger 19 personer i Norge og Afrika.

En misjonær talte til Hererofolket: «Søk den himmelske rikdom først!»

Han lærte sine disipler å be. «Bøy ditt hode og lukk øynene.»

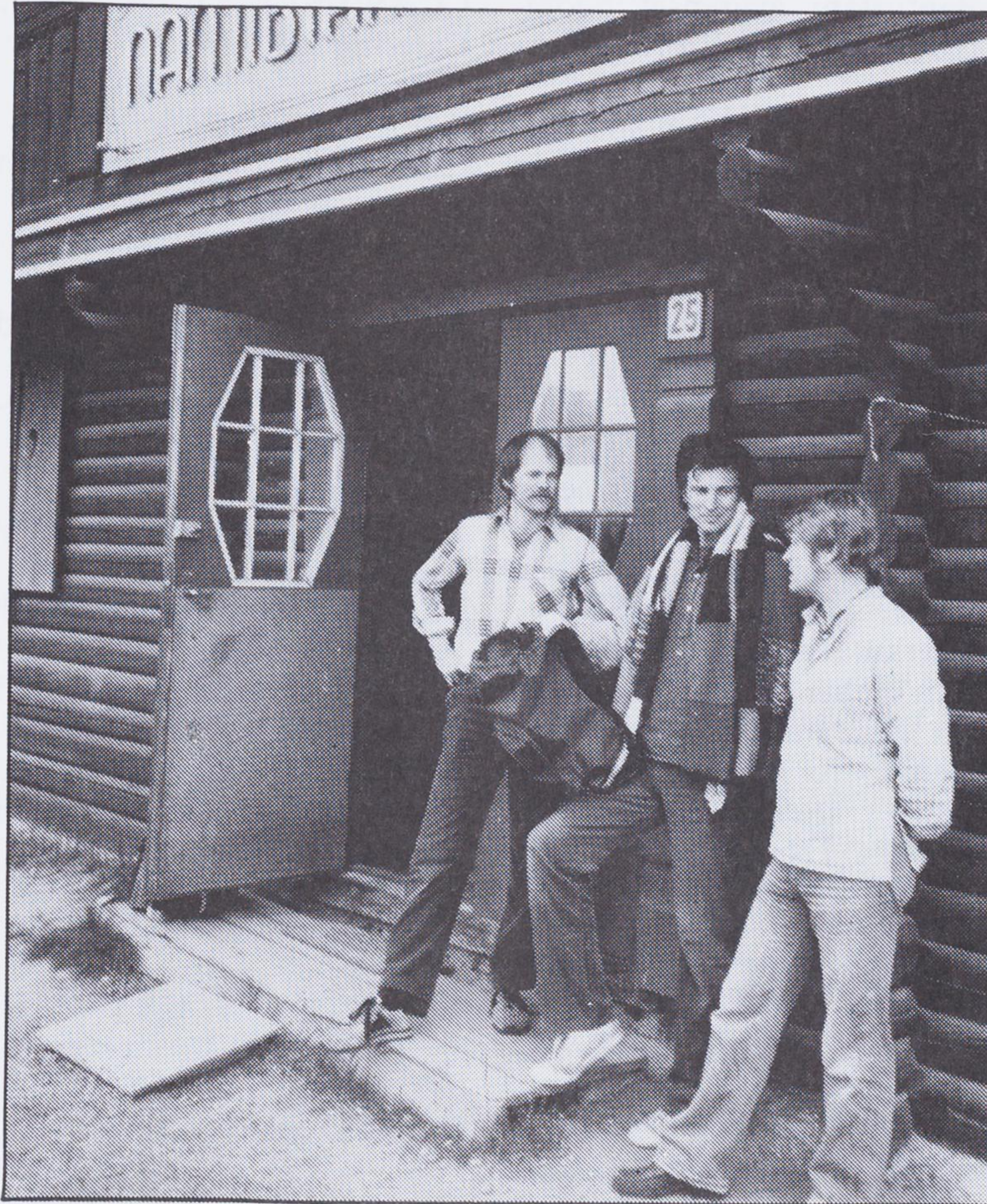

Foto: DMNA Photo

I dyp meditasjon ba Hererofolket om velsignelse fra himmelen. Når de åpnet øynene så de i forferdelse at deres land og buskap var stjålet.

«Ikke frykt,» beroliget misjonæren dem.

«Deres himmel er ikke av denne verden.»

Forklaringer og forkortelser

Apartheid: atskillelse av raser på bakgrunn av hudfarge.

Bantustan: avgrenset boområde, såkalt «frigjort» i Sør-Afrika.

Coloured: (farget) blandingsrase, betegnelsen brukes offentlig av SA myndigheter. Frigjøringsbevegelsen bruker kun svart/hvit.

Freedom Charter: dokument som sikrer demokratiske rettigheter for alle i SA.

Group Areas Act: loven som begrenser bevegelsesfriheten for den svarte befolkningen.

MK: Umkhonto we Sizwe: den væpnete fløyen av ANC.

Migrantarbeider: arbeider som jobber i et annet land enn sitt hjemland.

Namibiaforeningen på Elverum: støtteforening for SWAPO i Namibia.

ANC: African National Congress

CCAWUSA: Commercial, Catering and Allied Worker's Union of South Africa.

CD: Congress of Democrates.

COSATU: Congress of South African Trade Unions

CPC: Coloured People's Congress

FAWU: Food and Allied Workers Union.

FCWU: The Food and Canning Workers Union.

FN: Forenede Nasjoner.

FSA: Fellesrådet for det sørlige Afrika.

FSAW: Federation of South African Women.

MAPP: Musical Action for People's Power.

NEHAWU: National Education and Health Workers Union.

NUM: National Union of Mineworkers.

NUTW: National Union of Textile Workers.

PLAN: People's Liberation Army of Namibia.

SACTU: South African Congress of Trade Unions.

SADWU: South African Domestic Workers Union.

SAIC: South African Indian Congress.

SAMA: South African Musicians Association.

SAYC: South African Youth Congress.

SFAWV: Sweet Food and Allied Workers Union.

SWAPO: South West African People's Organization.

UDF: United Democratic Front.

UWO: United Women's Organization.

Litteraturliste

Fagbøker

ANDERSSON, Ulla-Gina
Sydafrika efter Soweto.
Malmö. Författarförlaget,
1984. 164 s.
BJÖRKSTEN, Ingmar
I Sydafrika — ett reporta-
ge. Göteborg, Svenska Dag-
bladet, 1983. 124 s.
BROWN, Lloyd W.
Women Writers in Black
Africa. Westport, Green-
wood, 1981. 204 s.
BURMAN, Sandra og REY-
NOLDS, Pamela
Growing up in a Divided
Society. Johannesburg. 454 s.
COLE, Ernest
House of Bondage. Lon-
don, Penguin, 1968. 178 s.
(fotografier).
DIMBAZA — dödens hem-
land. Bilder från tvångsför-
flyttningarnas Sydafrika.
Uppsala, Nordiske Afrikain-
stitutet, 1976. 75 s.
HARRISON, Nancy
Winnie Mandela — Mother
of a Nation. London, Gol-
lancz, 1985. 181 s.
HARSCH, Ernest
Sydafrika — vit makt svart
revolt. Stockholm, Röda rum-
met, 1985. 370 s.
KUZWAYO, Ellen
Call med Woman. London,
Women's Press, 1985. 266 s.

Kvinna i Soweto. Stock-
holm, Ordfront, 1986. 239 s.
LAPCHICK, Richard E.
Oppression and Resitance
— the Struggle of Women in
Southern Africa. London,
Greenwood, 1982. 197 s.
LELYVELD, Joseph
Move Your Shadow —
South Africa Black and White.
LIPMAN, Beata
We Make Freedom — Wo-
men in South Africa. London,
Pandora, 1984. 141 s.
LAWSON, Lesley
Working Women in South
Africa. Oxford 1986, 144 s.
Working Women. Preto-
ria, 143 s.
MANDELA, Winnie
En del av meg selv. Oslo,
Aschehoug, 1986. 201 s.
Part of My Soul. H.worth,
Penguin, 1985. 163 s.
MAKHOSIKAZI, Vukani
South African Women Spe-
ak, Birmingham, 266 s.
SOUTHERN AFRICA in the
1980s. London, Allen, 1985.
327 s.
SYDAFRIKA. Stockholm,
Ordets makt, 1986. 48 s.
TWENTY 20th Century Wo-
men Writers. Oslo, Cappelen,
1985. 159 s.
UNHEARD Words — Wo-

Caribbean and Latin Ameri-
ca.

Skjønnlitteratur

GORDIMER, Nadine
16 noveller. Oslo, Gylden-
dal, 1984. 247 s.
Bevareren. Oslo, Gylde-
dal, 1986. 284 s.
Burgers datter. Oslo, Gyl-
dendal, 1979. 370 s.
Den senborgerlige verden.
Oslo, Gyldendal, 1975. 114 s.
Julis folk. Oslo, Bokklub-
ben, 1984. 149 s.
+ en lang rekke bøker på
engelsk.
HEAD, Bessie
Når himmelen mørknar.
Oslo, Samlaget, 1981. 202 s.
JOUBERT, Elsa
Poppie. London 1983.
359 s.
MALIBONGWE — digte fra
Sydafrika. Kvinner fra Afri-
can National Congress.
København, Mellomfolkeligt
Samvirke, 1982. 128 s.
UNWINDING threads —
Writing by Women in Africa.
London, Heineman, 1983. 208
s. (African Writer's Series).
WICOMB, Zoë
You Can't Get Lost in Cape
Town. Virago 1987. 184 s.
men and Literature in Africa,
The Arab World, Asia, The

Maribuye

Mayibuye...
Afrikas sønner og døtre: opgiv
aldrig håbet
vores land
vores mor
vi får hende tilbage

I går
bevæbnet med sten og beslut-
somhed
gav frihedens stemmer genlyd
fra Soweto til Cape Flats
fra Gelvandale til Kwa Mashu
selv om Vorsterts håndlangere
myrdede mænd og børn

I dag
Afrikas sønner og døtre
véd I hvilke våben vi behøver i
kampen
geværerne og sandheden
Mayibuye... sværger vi
vores land
vores mor
vil vi vinde tilbage

Ilva Mackay
(Oversatt av Erik Stinus)

Foto: IDAF

29

Forslag til møteplan, spørsmål til diskusjon

Møte I

- Hvorfor er det viktig for makt-haverne i Sør-Afrika og Namibia å tviholde på apartheid-systmet? Hva har de å tape på at det blir opphevet?
- Hva er de viktigste virkemidlene myndighetene bruker for å opprettholde raseskillepolitikken?
- Diskuter hvordan det er mulig, på tross av en massiv motstand fra FN og en rekke land i verden, å fortsatt opprettholde raseskillepolitikken i Sør-Afrika og Namibia.
- Hva slags virkemidler har folk i motstandskampen? Hvordan ser dere på bruk av våpen/vold i frigjøringskampen? Hvilke muligheter finnes det ellers for å skape forandringer?

Møte II

- Diskuter hvordan det er viktig for rasistregimet å splitte svarte kvinner og menn. Trekk gjerne sammenligning med Norge. Finnes det fellestrekk?

- Når mennene blir tvunget inn til byene for å skaffe seg arbeid, må kvinnene bli igjen og ta seg av unger og dyrke jorda. Hovedansvaret for familien faller på henne. Diskuter hvordan dette 1) splitter menn og kvinner og 2) er viktig for at rasistregimet fortsatt skal kunne opprettholdes.
- Hvordan virker «Group Areas Act nr. 41» (om hvor mennesker med ulik hudfarge skal leve), og hvilke spesielle konsekvenser har denne loven for kvinner?

Møte III

- Kvinnene i Namibia og Sør-Afrika er tredobbelt undertrykt: som nasjon, som kjønn og som arbeidere. Trekk sammenligninger med kvinnenens situasjon i Norge. Er forskjellene fundamentale, eller er det snakk om grads-forskjeller?

- Mange vil mene at det er spesielt viktig og kanskje avgjørende for frihetskampen at kvinnene deltar i/går i spissen for frihetskampen. Diskuter dette, og hva det er kvinner spesielt kan bidra med i denne kampen.

Møte IV

- Både i SWAPO og i ANC er det egne kvinneseksjoner/grupper. De kjemper både mot fasistregimet og for kvinners rettigheter. Er det viktig – i en ekstremt presset situasjon – å kjempe for kvinners rettigheter? Burde man heller konsentrere all oppmerksomhet om motstandskampen?

Møte V

- Er vi som bor i Norge på noen måte innblandet i det som skjer i Namibia og Sør-Afrika? Trekk fram konkrete eksempler.
- Hvordan kan vi i Norge påvirke situasjonen i Namibia og Sør-Afrika? Hva er solidaritetsarbeid i praksis?

Helga Gerlach Skåden

